
**ความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยเปรียบเทียบระหว่างแรงงานในระบบ
และแรงงานนอกระบบ**
(Thai Household Savings Ability Comparing between Formal
and Informal Workers)

อธิพันธ์ วรณสุริยะ¹ และสุวิมล เฮงพัฒนา²
Atipan Vansuriya¹ and Suwimon Hengpatana²

Received: December 9, 2018

Revised: March 31, 2019

Accepted: April 22, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสถานการณ์การออมของครัวเรือนไทยโดยเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่ทำงานในระบบกับครัวเรือนที่ทำงานนอกระบบ และศึกษาความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยโดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2560 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 20 ปีถึง 85 ปี ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลในทางบวกต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน จำนวนผู้พิการในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือน ปัจจัยที่ส่งผลในทางลบต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนได้แก่ จำนวนเด็กในครอบครัวที่อายุต่ำกว่า 15 ปี การทำงานในภาคการเกษตร การเป็นหนี้ และการเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน ความสามารถในการออมของครัวเรือนสามารถเพิ่มขึ้นได้หากครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น ครัวเรือนจึงจำเป็นต้องลดรายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือนเพื่อให้มีรายได้เหลือสำหรับออม รัฐบาลควรออกมาตรการทางการคลังเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีนอกจากนโยบายเรียนฟรี 15 ปีที่มีอยู่เพื่อช่วยบรรเทาค่าครองชีพ นโยบายการคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ให้กับครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในการซื้อสินค้าและบริการ โดยมีการกำหนดวงเงินการซื้อสูงสุดต่อเดือน นอกจากนี้รัฐบาลควรส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบออมในกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อกระตุ้นให้เกิดการออมของคนกลุ่มนี้

คำสำคัญ: การออมของครัวเรือน แรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ

---

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Doctoral student, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: atipan.v@mail.rmutk.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Assistant Professor, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: suwimonh@swu.ac.th

ABSTRACT

This article presents the savings situation of Thai households by comparing workers in the formal and informal sectors. The study of the savings ability of Thai households used data from the Household Socio-Economic Survey 2017 conducted by the National Statistical Office of Thailand. The observations were made by heads of households aged 20 to 85 years. The results indicated that demographic variables such as age, marital status, the number of disabled people in the household, the earners in the household, and socioeconomic variables such as household income, positively affected the ability of the household to save money. Other variables such as the number of children under 15 years of age, heads that worked in agriculture, and landowners negatively affected the ability of the household to save money. The study revealed that the ability to save can be increased if the income of the household increases. Households have to reduce their expenditure and household debt so that they have a residual income to save. Further, the government should issue fiscal measures in order to increase the income of households with children under 15 years of age in addition to the 15-year free education policy in order to alleviate their cost of living. Additionally, the VAT refund policy should be applied to households with children under 15 years for the spending of food and services with a limited amount per month. Moreover, the government should promote the National Savings Fund for informal workers in order to stimulate their saving ability.

Keywords: Household Saving, Formal Workers, Informal Workers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เงินออมหมายถึงส่วนของรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่าย มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ในระดับมหภาคเงินออมที่เพิ่มขึ้นอาจกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการลงทุนที่เพิ่มขึ้น (Bebczuk, 2000) สอดคล้องกับการศึกษาของ Harrod (1939); Domar (1946); Solow (1956) นอกจากนี้ผลของการวิจัยเชิงประจักษ์ยังให้การสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การออมที่เพิ่มขึ้นช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น การศึกษาของ Romm, (2003); Opschoor, (2015) ในระดับจุลภาคเงินออมช่วยสร้างเกราะป้องกันต่อการถดถอยของเศรษฐกิจและเหตุการณ์ไม่คาดคิดให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความมั่งคั่งและความมั่นใจในการมีรายได้เพียงพอหลังเกษียณ (Oxford Economics, 2014)

การออมของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ข้อมูลของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า การออมสุทธิต่อ GDP ลดลงจากร้อยละ 17.35 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 15.11 ในปี 2560 และข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2558 บ่งชี้ว่าครัวเรือนประมาณร้อยละ 30 ของครัวเรือนทั้งหมดยังไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือมีโอกาส

เสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยพบครัวเรือนที่ไม่มีเงินออมร้อยละ 28.3 โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนจนที่สุด (Decile 1) มีสัดส่วนครัวเรือนที่ไม่มีเงินออมสูงถึงร้อยละ 72.0

ในประเทศไทยแรงงานนอกระบบถือว่าเป็นแรงงานที่มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ในปี 2560 มีแรงงานนอกระบบมากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 55.2 ของผู้มีงานทำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2560 พบว่าแรงงานเหล่านี้มีปัญหาเรื่องการได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนที่ต่ำร้อยละ 56 และ ประสบปัญหางานที่ทำไม่ได้รับการจ้างงานอย่างต่อเนื่องร้อยละ 16.1 ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้แรงงานนอกระบบมีรายได้ไม่สม่ำเสมอทำให้ความสามารถในการออมลดลง ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2560 พบว่ามีแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้เพียงร้อยละ 66.90 เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบที่มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้ร้อยละ 80.23 ซึ่งทำให้แรงงานนอกระบบมีความเสี่ยงที่จะมีรายได้ไม่เพียงพอหลังเกษียณมากกว่าแรงงานในระบบ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 ด้วยสัดส่วนของผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 และจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในปี 2574 ด้วยสัดส่วนของผู้สูงอายুর้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด จึงจำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องมีความมั่นคงทางการเงิน แต่ในปัจจุบันความมั่นคงทางการเงินของผู้สูงอายุยังน่าเป็นห่วง โดยมีความเสี่ยงต่อการที่ผู้สูงอายุจะมีรายได้ไม่เพียงพอหลังเกษียณ การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2558 พบว่าร้อยละ 34.3 ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด หรือคิดเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุทั้งหมดมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนในปี 2558 ที่อยู่ในระดับ 2,647 บาทต่อเดือน นอกจากนี้รายได้ที่ได้รับจากบุตรซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุก็มีแนวโน้มลดลงอย่างมากจากร้อยละ 52 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 37 ในปี 2557 ทำให้ผู้สูงอายุต้องทำงานมากขึ้น โดยผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-64 ปีมีการทำงานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 59 ในปี 2557 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

การออมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครัวเรือนต้องเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ เพราะนอกจากจะทำให้มีความมั่นคงทางการเงินและรายได้ในยามเกษียณแล้ว (วิไลพร ขำวงษ์, จตุพร หนูสวัสดิ์, วรรัตน์ ประทานวรปัญญา, และจิตาภา ศิริปัญญา, 2554; ศรีนยา สถิต, 2559) รายได้และเงินออมยังส่งผลในทางบวกต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (พจนา ศรีเจริญ, 2548) ครัวเรือนจึงจำเป็นต้องเก็บออมเงินไว้ใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ อย่างเพียงพอ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละคนหลังเกษียณ เพื่อให้การดำรงชีพหลังเกษียณมีคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่เป็นการต่อลูกหลานหรือสังคม

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการออมและความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย โดยเน้นการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการออมระหว่างครัวเรือนที่ทำงานในระบบและทำงานนอกระบบ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสถานการณ์การออมของครัวเรือนไทย ครอบคลุมถึงปัญหาที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย นอกจากนี้ยังทำการศึกษาว่าปัจจัยใด

ที่มีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอนโยบายที่ช่วยส่งเสริมให้ครัวเรือนไทยมีความสามารถในการออมได้มากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยเปรียบเทียบระหว่างแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จากครัวเรือนตัวอย่างทุกจังหวัดทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 43,210 ครัวเรือน หน่วยวิเคราะห์คือ ครัวเรือนที่มีอายุ 20 – 85 ปี โดยผู้เขียนได้ตัดจำนวนครัวเรือนออกไปเนื่องจากสงสัยว่าข้อมูลจะมีค่า Outlier ด้วยวิธี Stem and Leaf Plot เหลือจำนวนครัวเรือน 36,733 ครัวเรือน แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาสถานการณ์ทางการออมและความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย และส่วนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย

นิยามศัพท์

ความสามารถในการออมของครัวเรือน คำนวณจากส่วนต่างระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน หากครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากกว่ารายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนแสดงว่าครัวเรือนมีความสามารถในการออมได้

แรงงานในระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ได้รับความคุ้มครองหรือหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ได้แก่

1. ข้าราชการ ลูกจ้างประจำของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น
2. ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ
3. ผู้มีงานทำที่ประกันตนตาม พรบ.ประกันสังคมมาตรา 33, 39 และ 40

แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานเช่นเดียวกับแรงงานในระบบ

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยเปรียบเทียบระหว่างแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ มีทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยเปรียบเทียบระหว่างแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ ใช้ทฤษฎีสम्मมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis) มาอธิบายพฤติกรรมการออมของครัวเรือน เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่อธิบายเกี่ยวกับการใช้จ่ายและพฤติกรรมการออมของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดย Franco Modigliani ได้อธิบายถึงสมมติฐานวัฏจักรชีวิต ที่ได้สันนิษฐานว่าบุคคลจะพยายามให้เกิดความพอใจแก่ตัวเองสูงสุด (Maximize Utilities) โดยจะวางแผนการบริโภคและการออมขึ้นอยู่กับรายได้ที่คาดการณ์ตลอดช่วงชีวิต บุคคลจะตั้งใจวางแผนการบริโภคโดยสะสมเงินออมและ

ทรัพย์สินไว้เมื่อตอนที่ยังมีรายได้ และนำเงินออมหรือทรัพย์สินที่สะสมไว้ไปใช้จ่ายในการบริโภคเมื่อตอนไม่มีรายได้หรือเกษียณ และเลือกรูปแบบการบริโภคให้สอดคล้องกับความต้องการของตัวเองที่แตกต่างกันตามช่วงของชีวิต ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเงินออมและช่วงอายุมีลักษณะคล้ายหลังอูฐ กล่าวคือเงินออมในวัยหนุ่มสาวจะเป็นบวกหมายถึงเงินออมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุจนกระทั่งสูงสุดเมื่อถึงวัยกลางคน หลังจากนั้นเงินออมจะลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้าสู่วัยเกษียณเงินออมจะติดลบ (Jappelli and Modigliani, 1998)

แบบจำลองทางเศรษฐมิติ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติกส์แบบทวิ (Binary Logistic Regression) เนื่องจากตัวแปรตามเป็นตัวแปรที่มีค่า 2 ค่า คือ ครัวเรือนสามารถออมได้ (Y = 1) หรือครัวเรือนไม่สามารถออมได้ (Y = 0) ในการวิเคราะห์หาโอกาสที่ครัวเรือนสามารถออมได้ การกำหนดนิยามการออมว่าครัวเรือนนั้นสามารถออมได้หรือไม่ได้คำนวณโดยการนำรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนลบด้วยรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน ถ้ามีค่าเป็นบวก หมายความว่าครัวเรือนนั้นออมได้ แต่ถ้าติดลบหรือเป็นศูนย์ถือว่าออมไม่ได้ ทำให้การออมของครัวเรือนไทยมีค่าสองค่า ได้แก่ ออมได้ (S>0) และออมไม่ได้ (S<=0)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Logistic Regression เป็นการประมาณค่าความน่าจะเป็นของการเกิดเหตุการณ์ที่สนใจศึกษา ในที่นี้คือการหาความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนสามารถออมได้ Logistic Regression Model สามารถเขียนได้เป็น

$$P(Y) = \frac{1}{1+e^{-f(x)}} \tag{1}$$

$$P(Y) = \frac{e^{f(x)}}{1+e^{f(x)}} \tag{2}$$

$$P(Y) = \frac{e^{b_0+b_1x_1+ \dots + b_nx_n}}{1+e^{b_0+b_1x_1+ \dots + b_nx_n}} \tag{3}$$

เมื่อกำหนดให้

P(Y) = ความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนสามารถออมได้

e = Exponential Constant มีค่าเท่ากับ 2.71828

f(x) = ฟังก์ชันของตัวแปรทำนาย

จากตัวแบบที่ประมาณการได้ เราสามารถแปลงให้เป็นอัตราส่วนของโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนสามารถออมได้ (P(Y=1)) และโอกาสที่ครัวเรือนไม่สามารถออมได้ (P(Y=0)) ในรูปแบบของ odds ratio ดังนี้

$$\left[\frac{P(Y=1)}{P(Y=0)} \right] = e^{b_0+b_1x_1+ \dots + b_nx_n} \tag{4}$$

ค่า Odds Ratio คืออัตราส่วนระหว่างโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่สนใจคือ คริวเรือสามารถออมได้ ($y=1$) กับโอกาสที่จะไม่เกิดเหตุการณ์ที่สนใจคือ คริวเรือไม่สามารถออมได้ ($y=0$) ค่าของ Odds จะแสดงถึงโอกาสที่คริวเรือสามารถออมได้เป็นกี่เท่าของโอกาสที่คริวเรือไม่สามารถออมได้ ในการแปลผลการวิเคราะห์ ถ้าค่า Odds Ratio เท่ากับ 1 แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทำนายไม่มีผลต่อตัวแปรตาม หากค่า Odds Ratio มากกว่า 1 แสดงว่าเมื่อตัวแปรทำนายมีค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่สนใจจะเพิ่มขึ้น เป็นกี่เท่าของโอกาสของเหตุการณ์ที่ไม่สนใจ และถ้าค่า Odds Ratio น้อยกว่า 1 แสดงว่าเมื่อตัวแปรทำนายมีค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่สนใจจะลดลงเป็นกี่เท่าของโอกาสของเหตุการณ์ที่สนใจ เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายผล จึงทำการแปลงตัวแปรที่เป็น Odds Ratio ให้เป็นเชิงเส้นตรง เป็นสมการ Logistic Regression ที่แสดงความสัมพันธ์ในรูปของ Multiple Regression เรียกว่า Logistic Model เช่นกัน แต่แสดงในรูปของ $\ln(\text{Odds})$ หรือเรียกว่า Logit Transformation (อุไรวรรณ อมรมิณี, 2546) ดังนี้

$$\ln \left[\frac{P(Y=1)}{P(Y=0)} \right] = Z_i = \beta_i X_i + \varepsilon_i \quad (5)$$

โดยที่

Z_i = ความสามารถในการออมของคริวเรือ

β_i = ค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลอง

X_i = ตัวแปรอิสระ ในที่นี้ คือ ปัจจัยกำหนดความสามารถในการออมของคริวเรือ

ε_i = ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

การศึกษาความสามารถในการออมของคริวเรือไทย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถในการออมของคริวเรือไทย โดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยว่าอายุของหัวหน้าคริวเรือ หัวหน้าคริวเรือที่มีสถานภาพสมรสโสด รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของคริวเรือ จำนวนสมาชิกในคริวเรือที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือนจะส่งผลในทางบวกต่อความสามารถในการออมของคริวเรือ ในขณะที่หัวหน้าคริวเรือที่เป็นเพศชาย อายุของหัวหน้าคริวเรือนยกกำลังสอง จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในคริวเรือ จำนวนผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในคริวเรือ จำนวนผู้พิการในคริวเรือ การทำงานในภาคเกษตร การมีหนี้สิน การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน และการทำงานนอกระบบ จะส่งผลในทางลบต่อความสามารถในการออมของคริวเรือ รายละเอียดของตัวแปรแสดงได้ดังตารางที่ 1 การวิเคราะห์ใช้แบบจำลอง Logistic Model ในรูปแบบ Logit Transformation ตามสมการที่ (5) ดังนี้

$$\begin{aligned} Z_i = & \beta_0 + \beta_1 \text{male} + \beta_2 \text{age} + \beta_3 \text{age\_squared} + \beta_4 \text{single} + \beta_5 \text{hhinc} + \beta_6 \text{num\_child} + \\ & \beta_7 \text{num\_aging} + \beta_8 \text{num\_disable} + \beta_9 \text{earners} + \beta_{10} \text{work\_in\_agri} + \beta_{11} \text{debt} + \\ & \beta_{12} \text{own\_house} + \beta_{13} \text{informal} + \varepsilon_i \end{aligned}$$

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยกำหนดความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย

ตัวแปร	ความหมาย	หมายเหตุ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
Z	ความสามารถในการออม	ออมได้ = 1 , ออมไม่ได้ = 0	
male	เพศชาย	เพศหญิงเป็นฐาน	-
age	อายุของหัวหน้าครัวเรือน		+
age_squared	อายุของหัวหน้าครัวเรือน ยกกำลังสอง		-
single	สถานภาพสมรสโสด	สถานภาพสมรสสมรส หย่า แยกกันอยู่เป็นฐาน	+
hhinc	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน		+
num_child	จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน		-
num_aging	จำนวนผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในครัวเรือน		-
num_disable	จำนวนผู้พิการในครัวเรือน		-
earners	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงาน รับค่าจ้างและเงินเดือน		+
work_in_agri	ทำงานในภาคเกษตร	ทำงานนอกภาคเกษตรเป็นฐาน	-
debt	มีหนี้สิน	ไม่มีหนี้สินเป็นฐาน	-
own_house	เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	ไม่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเป็นฐาน	-
informal	ทำงานนอกระบบ	ทำงานในระบบเป็นฐาน	-
constant	ค่าคงที่		

ที่มา: จากการศึกษา

เมื่อนำตัวแปรอิสระมาหาค่าสหสัมพันธ์เพื่อตรวจสอบปัญหาตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) พบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระมีค่าไม่เกิน 0.8 แสดงว่าแบบจำลองนี้ไม่มีปัญหา Multicollinearity จึงทำการประมาณค่าแบบจำลอง Logistic Regression ด้วยวิธี Robust Standard Error เพื่อแก้ไขปัญหา Heteroscedasticity

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาสถานการณ์ทางการออมและความสามารถในการออมของครัวเรือนไทยทำการศึกษาจำนวนและอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ รายจ่าย หนี้สินและเงินออมของครัวเรือนไทยในช่วงปี 2554 – 2560 วิเคราะห์สถานการณ์การออมของครัวเรือนไทยในปี 2560 พิจารณาจากรายได้ รายจ่าย เงินออมของครัวเรือนไทย วิเคราะห์ร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้ และจำนวนเงินออมของครัวเรือนจำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน ได้แก่ เพศ อายุ อายุยกกำลังสอง สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ได้แก่ จำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และจำนวนผู้พิการในครัวเรือน และคุณลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน อาชีพหลักของครัวเรือน การมีหนี้สิน การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ รวมถึงการวิเคราะห์รายได้ และเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามชั้นรายได้ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าร้อยละ ค่าสัดส่วน และอัตราการเปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ส่วนที่ 1 การศึกษาสถานการณ์ทางการออมและความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย จำแนกตาม

การทำงานในระบบและนอกระบบ

การศึกษารายได้ รายจ่าย หนี้สิน และการออมของครัวเรือนไทย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ รายจ่าย หนี้สินและเงินออมของครัวเรือนไทยในช่วงปี 2554 – 2560 พบว่ารายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2554 – 2558 แล้วลดลงในปี 2560 ในขณะที่หนี้สินของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2554 – 2560 ส่งผลให้เงินออมของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวน เงินออมเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2554 – 2556 หลังจากปี 2556 เงินออมลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาพรวมในช่วงปี 2554 – 2560 เงินออมลดลงจาก 2,083 บาทต่อเดือนในปี 2554 เหลือเพียง 1,974 บาทต่อเดือนในปี 2560 คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของเงินออมลดลงร้อยละ 5.24

ในปี 2560 ครัวเรือนไทยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 19,328 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 17,354 บาทต่อเดือน มีเงินออมเฉลี่ย 1,974 บาทต่อเดือน ครึ่งหนึ่งของครัวเรือนมีเงินออมต่ำกว่า 1,300 บาทต่อเดือน ครัวเรือนที่ออมได้มีร้อยละ 69.04 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยครัวเรือนที่ทำงานในระบบมีการออมมากกว่า ครัวเรือนนอกระบบร้อยละ 13.46 แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 จำนวนและอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ รายจ่าย หนี้สินและเงินออมของครัวเรือนไทยในช่วงปี 2554 – 2560

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	(บาทต่อเดือน)				อัตราการเปลี่ยนแปลง			
					เปรียบเทียบระหว่างปี (ร้อยละ)			
	2554	2556	2558	2560	2554-2556	2556-2558	2558-2560	2554-2560
รายได้	17,515	19,017	19,793	19,328	8.58	4.08	-2.35	10.35
รายจ่าย	15,432	16,494	17,565	17,354	6.88	6.49	-1.20	12.45
หนี้สิน	213,198	235,660	243,287	250,908	10.54	3.24	3.13	17.69
เงินออม	2,083	2,523	2,228	1,974	21.12	-11.69	-11.41	-5.24

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2554 2556 2558 และ 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า แรงงานนอกระบบมีเงินออมน้อยกว่าแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบมีเงินออมเฉลี่ย 1,667 บาทต่อเดือน น้อยกว่าแรงงานในระบบที่มีเงินออมเฉลี่ย 3,488 บาทต่อเดือน และหากพิจารณาจากค่ามัธยฐานของเงินออมเฉลี่ยต่อเดือน พบว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานนอกระบบมีเงินออมน้อยกว่า 1,055 บาทต่อเดือน สอดคล้องกับการสำรวจแรงงานนอกระบบของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2560 พบว่าปัญหาที่แรงงานนอกระบบประสบมากที่สุด คือปัญหาการได้รับค่าตอบแทนน้อย สาเหตุดังกล่าว อาจทำให้ครัวเรือนที่ทำงานนอกระบบมีความสามารถในการออมได้ค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 3 รายได้ รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนไทย จำแนกตามสถานะการทำงานในระบบและนอกระบบ

สถานะการทำงาน	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้ (บาทต่อเดือน)		รายจ่าย (บาทต่อเดือน)		เงินออม (บาทต่อเดือน)		ร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้
		ค่าเฉลี่ย	มัธยฐาน	ค่าเฉลี่ย	มัธยฐาน	ค่าเฉลี่ย	มัธยฐาน	
		ในระบบ	6,192	28,257	24,692	24,769	21,259	
นอกระบบ	30,541	17,517	14,096	15,851	12,850	1,667	1,055	66.77
รวม	36,733	19,328	15,725	17,354	14,079	1,974	1,300	69.04

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้ และจำนวนเงินออมของครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าเพศหญิงมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้มากกว่าเพศชาย ครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสโสดมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้มากกว่าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสแล้ว หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือน ครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน มีสัดส่วนของการออมมากกว่าครัวเรือนที่มีเด็กในครัวเรือน และยังมีจำนวนเด็กในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ยิ่งทำให้สัดส่วนของการออมของครัวเรือนลดลง ครัวเรือนที่มีผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในครัวเรือนจำนวนมากขึ้นยังมีสัดส่วนของการออมได้มากขึ้น ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่มีผู้พิการในครัวเรือนมีสัดส่วนของการออมได้น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีผู้พิการในครัวเรือน 1-2 คน แต่เมื่อครัวเรือนมีผู้พิการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปสัดส่วนการออมของครัวเรือนกลับลดลง สัดส่วนของการออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในช่วงอายุ 20 – 34 ปี เมื่ออายุมากกว่า 34 ปี สัดส่วนการออมลดลงและมีค่าค่อนข้างคงที่อยู่ระหว่างร้อยละ 68 – 70 ครัวเรือนที่ทำงานในระบบมีสัดส่วนการออมที่ค่อนข้างสอดคล้องกับทฤษฎีวงจรชีวิต โดยมีสัดส่วนของการออมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งอายุ 65 ปี สัดส่วนของการออมลดลง ในขณะที่ครัวเรือนที่ทำงานนอกระบบมีลักษณะตรงข้ามกัน ครัวเรือนมีสัดส่วนของการออมลดลงเมื่ออายุ 35 ปี และมีสัดส่วนของการออมเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 50 ปี

เมื่อพิจารณาลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ครัวเรือนที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตร ครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือน มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อสัดส่วนการออมของครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ กล่าวคือ สัดส่วนการออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้นตามรายได้ของครัวเรือน ครัวเรือนที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรสามารถออมได้มากกว่าครัวเรือนที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตร ครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินมีสัดส่วนของผู้ออมได้มากกว่าครัวเรือนที่มีหนี้สิน และยิ่งครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือนเพิ่มขึ้น ยิ่งทำให้สัดส่วนการออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ครัวเรือนที่ไม่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินมีสัดส่วนของการออมมากกว่าครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน อาจเป็นเพราะต้องออมเงินเพื่อนำไว้สำหรับการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับตนเอง

เมื่อพิจารณาเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนตามคุณลักษณะต่างๆ ของครัวเรือน พบว่าเพศชายมีเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าเพศหญิง ครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบที่มีสถานภาพสมรสสมรสแล้วมีเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสโสด หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ ครัวเรือนที่ไม่มีเด็กในครัวเรือนมีเงินออมเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนที่มีเด็กในครัวเรือน อาจเนื่องจากครัวเรือนไม่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็กจึงทำให้ครัวเรือนมีรายได้เหลือที่จะเก็บออมได้ ในขณะที่ครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบที่มีผู้สูงอายุในครัวเรือนจะมีเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน ครัวเรือนที่ไม่มีผู้พิการในครัวเรือนมีเงินออมเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนที่มีผู้พิการในครัวเรือน 1-2 คน แต่กลับพบว่าเมื่อครัวเรือนมีผู้พิการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปจำนวนเงินออมเฉลี่ยของครัวเรือนกลับเพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจากครัวเรือนต้องมีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้นในการดูแลผู้พิการ จึงจำเป็นต้องหารายได้ให้เพิ่มมากขึ้นทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น ครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบมีเงินออมเฉลี่ย

ต่อเดือนเพิ่มขึ้นตามอายุและลดลงเมื่ออายุ 65 ปี สอดคล้องตามทฤษฎีวงจรกิจชีวิต เงินออมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั้งหมดรวมถึงครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบเพิ่มขึ้นตามรายได้ของครัวเรือน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือน ครัวเรือนที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรมีเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าครัวเรือนที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตร โดยครัวเรือนที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรที่ทำงานนอกระบบมีเงินออมเฉลี่ยเพียง 987 บาทต่อเดือน ครัวเรือนที่มีหนี้สินมีเงินออมเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน และครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินมีเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน

ตารางที่ 4 ร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้ และจำนวนเงินออมของครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน		ร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้			เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม	ในระบบ	นอกระบบ	รวม
เพศ	ชาย	80.44	66.28	68.92	3,593	1,687	2,042
	หญิง	79.82	67.46	69.92	3,283	1,638	1,872
สถานภาพ	ยังไม่แต่งงาน	80.92	65.79	71.65	2,716	1,200	1,788
สมรส	แต่งงาน	80.43	66.31	68.68	3,882	1,816	2,162
	หม้าย หย่า แยกกันอยู่	77.76	68.04	68.80	3,060	1,473	1,598
จำนวน	ไม่มี	81.55	68.51	70.94	3,418	1,699	2,019
เด็ก	1-2 คน	77.05	64.01	65.82	3,721	1,650	1,937
ในครัวเรือน	≥ 3 คน	71.11	58.91	60.09	2,828	1,116	1,280
จำนวน	ไม่มี	79.97	64.52	68.68	3,364	1,438	1,957
ผู้สูงอายุ	1-2 คน	82.61	68.95	69.48	4,580	1,884	1,989
ในครัวเรือน	≥ 3 คน	66.67	70.64	70.59	6,453	2,422	2,476
จำนวน	ไม่มี	80.22	66.48	68.93	3,462	1,673	1,992
ผู้พิการใน	1-2 คน	80.86	69.63	70.24	4,372	1,594	1,747
ครัวเรือน	≥ 3 คน	76.92	67.65	69.14	4,411	2,276	2,619
อายุ	20 – 34 ปี	78.71	64.84	71.23	2,581	1,059	1,760
	35 – 49 ปี	80.36	63.90	68.69	3,542	1,441	2,052
	50 – 64 ปี	81.85	66.63	68.38	4,413	1,786	2,087
	65 – 85 ปี	74.42	69.46	69.48	2,938	1,811	1,816

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน		ร้อยละของครัวเรือนที่ออมได้			เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)			
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม	ในระบบ	นอกระบบ	รวม	
ลักษณะทางเศรษฐกิจ								
รายได้	≤ 10,000	52.17	47.67	47.77	-669	-709	-708	
(บาท)	10,001 - 20,000	77.27	73.10	73.85	2,166	1,982	2,015	
	20,001 - 30,000	87.46	84.19	85.31	5,749	5,664	5,693	
	30,001 - 40,000	89.44	86.84	87.90	7,380	7,021	7,167	
อาชีพหลัก	ในภาคเกษตร	75.19	57.56	57.90	3,516	987	1,036	
	นอกภาคเกษตร	80.34	69.38	71.61	3,487	1,860	2,190	
การมีหนี้สิน	มี	77.27	62.93	65.48	3,772	1,657	2,034	
	ไม่มี	83.54	70.50	75.28	3,171	1,676	1,914	
จำนวนสมาชิก	ไม่มี	60.80	62.45	65.25	1,453	1,163	939	
ในครัวเรือน	1-2 คน	80.52	72.24	69.32	3,417	2,210	1,936	
ที่ทำงานรับ	ค่าจ้าง และ	≥ 3 คน	86.76	81.03	71.33	5,853	4,473	3,163
เงินเดือน								
การเป็น	เป็นเจ้าของ	80.36	65.95	67.34	4,190	1,657	1,900	
เจ้าของบ้าน	ไม่เป็นเจ้าของ	80.15	69.60	73.28	3,006	1,703	2,158	
และที่ดิน								

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

เมื่อแบ่งชั้นรายได้ของครัวเรือนเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile) ชั้นที่ 1 คือรายได้น้อยที่สุด และชั้นที่ 10 คือรายได้มากที่สุด พบว่าครัวเรือนชั้นรายได้ที่ 1 ถึง 3 ที่มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 10,304 บาท ไม่มีความสามารถในการออม มีสัดส่วนการออมต่อรายได้ที่ติดลบ เมื่อพิจารณาเงินออมเฉลี่ย และสัดส่วนเงินออมเฉลี่ยต่อรายได้ตามชั้นรายได้เปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบพบว่าไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามพบว่าครัวเรือนที่สามารถออมได้มากกว่าร้อยละ 10 ของรายได้เป็นครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปเท่านั้น (ชั้นรายได้ที่ 5 ขึ้นไป) ซึ่งการออมที่เพียงพอควรออมอยู่ที่ร้อยละ 10-15 ของรายได้จึงจะเพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายหลังเกษียณ (พรอนงค์ บุษราตระกุล, 2561) ข้อมูลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 รายได้ รายจ่าย และเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามชั้นรายได้ และสถานะการทำงานในระบบและนอกระบบ

ชั้น รายได้	รายได้เฉลี่ย (บาท)			เงินออมเฉลี่ย (บาท)			สัดส่วนเงินออมเฉลี่ยต่อรายได้		
	ใน ระบบ	นอก ระบบ	รวม	ใน ระบบ	นอก ระบบ	รวม	ใน ระบบ	นอก ระบบ	รวม
1	5,022	4,870	4,871	-3,247	-1,193	-1,206	-0.7534	-0.4930	-0.4946
2	8,164	7,805	7,813	-530	-512	-512	-0.0739	-0.0679	-0.0680
3	10,304	10,151	10,162	-56	-12	-15	-0.0064	-0.0020	-0.0023
4	12,690	12,662	12,665	326	617	585	0.0259	0.0479	0.0455
5	15,686	15,521	15,546	1,243	1,403	1,378	0.0786	0.0898	0.0881
6	19,181	19,029	19,060	2,025	2,510	2,413	0.1047	0.1313	0.1260
7	23,502	23,410	23,433	2,911	3,621	3,441	0.1237	0.1543	0.1465
8	29,804	29,722	29,746	4,333	4,852	4,702	0.1457	0.1639	0.1586
9	40,327	40,371	40,335	6,257	6,111	6,165	0.1557	0.1524	0.1536
10	65,747	65,820	65,791	7,409	7,013	7,175	0.1191	0.1130	0.1155

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ส่วนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย

ผลการศึกษาตามตารางที่ 6 พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีโอกาสออมได้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชาย สอดคล้องกับ Mirach and Hailu (2014) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีโอกาสที่จะเป็นผู้ออมได้มากกว่าเพศชาย หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสโสดมีโอกาสที่จะออมได้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสสมรส หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Mirach and Hailu (2014) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสสมรสแล้วมีโอกาสที่จะมีเงินออมน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ

จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนส่งผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครัวเรือนลดโอกาสที่จะออมได้ สอดคล้องการศึกษาของ Schclarek and Caggia (2015) ที่พบว่าจำนวนเด็กในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นส่งผลในทางลบต่อการออมของแรงงานในประเทศชิลี ในขณะที่ครัวเรือนที่มีจำนวนผู้พิการเพิ่มขึ้นช่วยเพิ่มโอกาสที่จะออมได้ของครัวเรือน อาจเนื่องจากครัวเรือนต้องมีการดูแลผู้พิการจึงต้องเพิ่มศักยภาพในการหารายได้ให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้มีเงินออมมากพอที่จะดูแลผู้พิการในครัวเรือน

อายุของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้ สอดคล้องกับ Ghafoor et al. (2010) และ Mirach and Hailu (2014) ที่พบว่าอายุส่งผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือน ในสมมติฐานวงจรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) อายุเป็นตัวกำหนดระดับการออม โดยระดับการออมในวัยเด็กจะติดลบและจะสูงสุดในช่วงวัยกลางคนและมีระดับการออมลดลงอีกครั้งเมื่อเข้าสู่วัยชรา ในการศึกษาครั้งนี้พบความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการออมและอายุตามทฤษฎีสมมติฐานวัฏจักรชีวิตแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รายได้ส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมของครัวเรือน สอดคล้องกับการศึกษาของ กุศล สุนทรธาดา และ ธารทิพย์ จินดาคำ (2557) พบว่า รายได้มีอิทธิพลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน เช่นเดียวกับ วรเวศม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) ที่พบว่าผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่มีเงินออมในระยะยาวหากมีระดับรายได้มากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Addai, Gyimah, and Owusu (2017) ที่พบว่ารายได้ส่งผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือนที่ทำงานนอกระบบ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับค่าจ้างและเงินเดือนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับโอกาสที่จะออมได้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ กุศล สุนทรธาดา และธารทิพย์ จินดาคำ (2557) ที่พบว่าครัวเรือนที่มีจำนวนผู้ที่ทำงานหารายได้ยิ่งมาก สัดส่วนของการออมยิ่งมากในทิศทางเดียวกัน

การมีหนี้สินเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ครัวเรือนไม่สามารถออมได้สอดคล้องกับการศึกษาของ วรเวศม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) ที่พบว่าการกู้ยืมเงินจะมีแนวโน้มทำให้ผู้มีงานทำกลายเป็นผู้ไม่ออมเงิน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556) ที่พบว่าการมีหนี้สินทำให้ความสามารถในการออมของครัวเรือนลดลง และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชานีเยร์ห์ ช่างวัฒนกุล (2559) ที่พบว่าภาระหนี้สินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับพฤติกรรมการออมของประชาชนจังหวัดสตูล

ครัวเรือนที่ทำงานในภาคเกษตรมีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการออมได้น้อยกว่าครัวเรือนที่ทำงานนอกภาคเกษตร จากการศึกษาของ นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่าการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในภาคเกษตรน้อยกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตร โดยค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลในทางลบต่อการออมของครัวเรือนในภาคเกษตร นอกจากนี้การศึกษาของ ธนาภรณ์ อธิปัญญากุล, เพียรศักดิ์ ภัคดี, สุภาภรณ์ พวงชมพู, และ อีระ เกียรติมานะโรจน์ (2554) พบว่าครัวเรือนเกษตรร้อยละ 74.14 ไม่มีการวางแผนทางการเงิน และมีเพียงร้อยละ 8.62 ที่จัดทำบัญชีครัวเรือน จึงส่งผลทำให้ครัวเรือนที่ทำงานในภาคเกษตรมีความสามารถในการออมได้น้อย ครัวเรือนที่ไม่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองจำเป็นต้องเก็บออมเงินไว้เพื่อซื้อบ้านหรือผ่อนชำระบ้าน จึงมีแนวโน้มที่จะออมได้มากกว่าผู้ที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง จากการศึกษาของ Pootrakool, Ariyapruchya, and Sodsrichai (2005) พบว่า ผู้ที่เช่าบ้านจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับของเงินออมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย (ตัวแปรตาม ออม = 1, ไม่ออม = 0)

ปัจจัย	แรงงานรวม		แรงงานในระบบ		แรงงานนอกระบบ	
	Coefficients	Odds Ratio	Coefficients	Odds Ratio	Coefficients	Odds Ratio
male	-0.06233**	0.93957	-0.05705	0.94454	-0.06330**	0.93866
age	0.00993***	1.00998	0.04914**	1.05037	0.00801	1.00804
age_squared	-0.00001	0.99999	-0.00046	0.99954	0.00001	1.00001

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ปัจจัย	แรงงานรวม		แรงงานในระบบ		แรงงานนอกระบบ	
	Coefficients	Odds Ratio	Coefficients	Odds Ratio	Coefficients	Odds Ratio
single	0.08712**	1.09103	0.28264*	1.32663	-0.00610	0.99392
hhinc	0.00007*	1.00007	0.00004*	1.00004	0.00007*	1.00007
num_child	-0.23027*	0.79432	-0.23508*	0.79051	-0.23837*	0.78791
num_aging	0.01710	1.01725	0.08398	1.08761	0.00866	1.00870
num_disable	0.14871*	1.16033	-0.04818	0.95296	0.17058*	1.18599
earners	0.19884*	1.21999	0.28411*	1.32858	0.19225*	1.21197
agri_work	-0.15598*	0.85558	-0.08454	0.91894	-0.15253*	0.85853
debt	-0.57228*	0.56424	-0.68983*	0.50166	-0.55840*	0.57212
own_house	-0.10504*	0.90029	-0.06868	0.93362	-0.09841*	0.90628
informal	-0.01121	0.98885				
constant	-0.44018*	0.64392	-0.82193	0.43958	-0.49073*	0.61218
Pseudo R ²	0.094		0.062		0.091	
จำนวนตัวอย่าง	38,733		6,192		30,541	

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10
ที่มา: จากการคำนวณ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาครั้งนี้ได้พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสามารถในการออมของครัวเรือนไทย ความสามารถในการออมของครัวเรือนสามารถเพิ่มขึ้นได้หากครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น ครัวเรือนจึงจำเป็นต้องลดรายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือนเพื่อให้มีรายได้เหลือสำหรับออม รัฐบาลควรออกมาตรการทางการคลังเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีนอกจากนโยบายเรียนฟรี 15 ปีที่มีอยู่เพื่อช่วยบรรเทาค่าครองชีพ นโยบายการคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ให้กับครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในการซื้อสินค้าและบริการ โดยมีกำหนดวงเงินการซื้อสูงสุดต่อเดือน เนื่องจากพบว่าครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จะทำให้ความสามารถในการออมลดลง นอกจากนี้รัฐบาลควรส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบออมในกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อกระตุ้นให้เกิดการออมของคนกลุ่มนี้

เอกสารอ้างอิง

- กุศล สุนทรธาดา, และธารทิพย์ จินดาคำ. (2557). การออมของครัวเรือนไทย: มองภาพสะท้อนจากครัวเรือนคนรุ่นเกิดล้าน. *วารสารธรรมศาสตร์*. 33(1), 1-12.
- ชานีเยะย์ ช่างวัฒนกุล. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนจังหวัดสตูล*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา). สืบค้น 20 ตุลาคม 2561, จาก http://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/11308/4/Saneeyah_Fulltext.pdf
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, และสุวิมล เสงพัฒนา. (2556). *การออม ความมั่งคั่ง และบำนาญผู้สูงอายุของครัวเรือนไทย*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนาภรณ์ อธิปัญญากุล, เพียรศักดิ์ ภักดี, สุภาภรณ์ พวงชมพู, และธีระ เกียรติมานะโรจน์. (2554). การบริหารจัดการการเงินของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น ปีการเพาะปลูก 2552/53. *แก่นเกษตร* 39 ฉบับพิเศษ, 225-229.
- นันทกา นันทวิสัย. (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคการเกษตร และนอกภาคเกษตร*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ). สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Man_Econ/Nantaka_N.pdf
- พจนา ศรีเจริญ. (2548). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสมาคมข้าราชการนอกระบบราชการในจังหวัดเลย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย). สืบค้นจาก <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=3520#Tabfulltext>
- พรอนงค์ บุขราตระกูล. (2561). ระบบการออมเพื่อการเกษียณรองรับสังคมผู้สูงอายุ. ใน ไพบูลย์ นลินทรางกูร (ประธาน), ระบบการออมเพื่อการเกษียณรองรับสังคมผู้สูงอายุ. *การประชุมจัดโดยสภาธุรกิจตลาดทุนไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2559* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรเวศม์ สุวรรณระดา, และสมประวิณ มันประเสริฐ. (2552). *ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2560, จาก http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~msompraw/Savings_NCE2009.pdf
- วิไลพร ขำวงษ์, จตุพร หนูสวัสดิ์, วรรัตน์ ประทานวรปัญญา, และจิตภา ศิริปัญญา. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. 5(2), 32-40.
- ศรัณยา สลิต. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารราชชนก*. 13(30), 133-141.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2560*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2561, จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/แรงงานนอกระบบ/แรงงานนอกระบบ_2560/Full_report2560.pdf
- อุไรวรรณ อมรมณี. (2546). การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Logistic Regression: ทางเลือกของการวิเคราะห์ความเสี่ยง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. 23(2), 21-35.

- Addai, B., Gyimah, A. G., & Owusu, W. K. B. (2017). Savings habit among individuals in the informal sector: A case study of gbegebeyishie fishing community in Ghana. *International Journal of Economics and Finance*, 9(4), 262-272.
- Bebczuk, R. N. (2000). Productivity and saving channels of economic growth as latent variables: An application of confirmatory factor analysis, *Estudios de Economia*, 27(2), 243-257.
- Domar, E. D. (1946). Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment. *Econometrica*, 14(2), 137-147.
- Ghafoor, A., Hussain, M., Naseer, K., Ishaque, M., & Baloch, M. H. (2010). *Factor affecting income and saving of small farming households in Sargodha District of The Punjab, Pakistan*. Retrieved January 20, 2019, from <https://pdfs.semanticscholar.org/4a76/29d10e9c8b2a8c105706b26ba5c56576a634.pdf>
- Harrod, R. F. (1939). An essay in dynamic theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14-33.
- Jappelli, T., & Modigliani, F. (1998). *The age-saving profile and the life-cycle hypothesis*. Retrieved August 20, 2018, from <https://www.cs.odu.edu/~dlibug/ups/rdf/remo/sef/csefwf/wp9.pdf>
- Mirach, T. H., & Hailu, Y. M. (2014). Determinants of household saving in Ethiopia: A case of north gondar zone, amhara regional state. *International Journal of Development and Economic Sustainability*, 2(4), 37-49.
- Opschoor, S. J. A. (2015). *The effects of saving on economic growth. Does more saving lead to more growth?* (Master's thesis, Erasmus University Rotterdam). Retrieved from <https://thesis.eur.nl/pub/17697/S.J.A.-Opschoor-341080.pdf>
- Oxford Economics. (2014). *Another penny saved: The economic benefits of higher US household saving*. Retrieved August 10, 2018, from <https://www.oxfordeconomics.com/publication/open/251342>
- Pootrakool, K., Ariyaprichya, K., & Sodsrichai, T. (2005). *Long-term saving in Thailand are we saving enough and what are the risks?*. Retrieved August 15, 2018, from https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/SymposiumDocument/paper5_2548.pdf.
- Romm, A. T. (2003). *The relationship between savings and growth in South Africa: An empirical study*. Retrieved January 20, 2019, from <http://www.tips.org.za/files/688.pdf>
- Schclarek, A., & Caggia, M. (2015). *Household saving and labor informality: The case of Chile* (Research report). Washington D. C.: Inter-American Development Bank.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.

